



KANDIDAT

**1022**

PRØVE

**MSA125 1 Krisehåndtering**

---

Emnekode	MSA125
Vurderingsform	Hjemmeeksamen
Starttid	15.12.2021 08:00
Sluttid	15.12.2021 13:15
Sensurfrist	05.01.2022 22:59
PDF opprettet	05.01.2022 16:57

---

**Introduksjon**

<b>Oppgave</b>	<b>Tittel</b>	<b>Oppgavetype</b>
<b>i</b>	Forside MSA125 2021 høst	Informasjon eller ressurser
<b>i</b>	Karakterskala	Informasjon eller ressurser
<b>i</b>	MSA125 eksamensinformasjon høsten 2021	Informasjon eller ressurser

**Oppgave 1 (50 %)**

<b>Oppgave</b>	<b>Tittel</b>	<b>Oppgavetype</b>
1	Krise - klimakrise	Langsvar
2	Krise - klimakrise - File upload	Filoplasting

**Oppgave 2 (50 %)**

<b>Oppgave</b>	<b>Tittel</b>	<b>Oppgavetype</b>
3	Preparedness	Langsvar
4	Preparedness - file upload	Filoplasting

# 1 Krise - klimakrise

**Oppgave A og B er vektet 25 % hver, og oppgave C er vektet 50 %.**

- a. Hva er en krise og hva er de sentrale karakteristikker av en krise?
- b. Pensum beskriver ulike typer typologier av kriser. Beskriv disse.
- c. Drøft følgende påstand: «Klimakrisen er en samfunnsskapt krypende krise.»

Dersom du ønsker å supplere besvarelsen din med tegninger/bilder, kan disse lastes opp på neste side.

**Skriv ditt svar her****a. Hva er en krise og hva er de sentrale karakteristikker av en krise?**

En krise er ikke et entydig begrep, og det eksisterer derfor mange ulike definisjoner av begrepet. Likevel er noen definisjoner på krise mer benyttet enn andre, og Rosenthal et al. (1989) definerer en krise som "en alvorlig trussel mot strukturer, verdier og normer i et sosialt system som under tidspress og usikkerhet gjør det nødvendig å foreta kritiske beslutninger" (sitert i Engen et al., 2021, s. 301). I tillegg er det sentralt å skille mellom ulykker, kriser og katastrofer. Begrepene har flere likhetstrekk, men skiller seg fra hverandre i forbindelse med hendelsens omfang, ressursbehovet og mobilisering (Engen et al., 2021, s. 302).

Det er mange inndelinger av ulike kriser. Grovt sett kan kriser deles inn i ondsinnede handlinger og utilsiktede handlinger. Ondsinnde handlinger innebærer intenderte handlinger som mennesker forsettlig iverksetter. Eksempler på det er kriminalitet, terror og krig. Utilsiktede handlinger kan deles inn i naturkatastrofer, forurensning, teknologiske kriser, sosiale kriser og politiske kriser (Engen et al., 2021, ss. 311-312).

Det er flere sentrale karakteristikker ved en krise, og noen av de vil bli presentert her. Ved å først ta utgangspunkt i definisjonen til Rosenthal et al. (1989, sitert i Engen et al., 2021, s. 301) ser vi at en krise beskrives som en alvorlig trussel, og den trusselen rettes mot det sosiale systemet som vi er en del av. Videre er tidspress og usikkerhet også sentrale karakteristikker ved en krise. Tidspress kan innebære å minimere de konsekvensene og tapene en eventuelt står overfor, mens usikkerhet er ofte knyttet til vår subjektive tolkning av hva som egentlig foregår. Hva har skjedd, og hva må vi gjøre? Andre karakteristikker som er sentrale ved en krise er utfordringer knyttet til informasjon og kunnskap, manglende kontroll over situasjonen, og det å foreta beslutninger under usikkerhet (Engen et al., 2021, s. 301). Det er viktig å påpeke at det er et gjensidig forhold mellom en krise og krisehåndteringen. Det vil si at de karakteristikkene vi tillegger krisebegrepet, har noe å si for hvordan en krise blir håndtert (Engen et al., 2021). Her er det sentralt å se på Schneider (1995) sin forståelse av byråkratiske normer og situasjonsbaserte normer, og et eventuelt gap mellom disse normene. Det legger føringer for en sentralisert eller desentralisert styring i krisesituasjonen, men dette tilhører en annen oppgave (Engen et al., 2021, s. 344).

Det skilles mellom ulike faser i en krise, og ofte blir en krise forbundet med å tilhøre den akutte fasen. Det kan blant annet ha en negativ påvirkning på krisehåndtering, som et naturlig fenomen utenom når selve krisen skjer i den akutte fasen (Roux-Dufort, 2007). Den tradisjonelle inndelingen av fasene blir presentert i en lineær prosess. Første fasen i prosessen er førkrisefasen, deretter kommer akutt krisefase og til slutt etterkrisefase (Engen et al., 2021, s. 304). Flere forskere har ment at faseinndelingen er en forenklet forståelse, og at det ikke er slik i den virkelige verden at en krise har en definert start og slutt. Derfor har fasene i større grad blitt sett i sammenheng, som en sirkulær prosess. "Det utvidede krisebegrepet" refererer nettopp til dette – den akutte krisefasen må ses i direkte sammenheng med både hva som skjer før en hendelse og hva som skjer i etterkant av hendelse. En prosessuell tilnærming til krisebegrepet vil resultere i en mer robust førkrisefase som tar med seg læring fra etterkrisefasen, for så å være mer forberedt på den neste krisen i akutt krisefase (Engen et al., 2021, ss. 304-305). Avslutningsvis er det verdt å nevne de fire samfunnsikkerhets- og beredskapsprinsipper. De er svært aktuelle å se i sammenheng med førkrisefasen, akuttkrisefasen og etterkrisefasen (Engen et al., 2021, s. 325). Gjennom hele prosessen skal det være oppmerksomhet på prinsippene, men prinsippene vil bli utdypet mer i en annen oppgave.

**b. Pensum beskriver ulike typer typologier av kriser. Beskriv disse.**

Det er særlig to krisetypologier som er sentrale å beskrive i denne sammenheng. Den første typologien tilhører Gundel (2005), og den andre t'Hart og Boin (2001, i Engen et al., 2021).

Gundel (2005) presenterte en forståelse av kriser som består av fire hovedtyper basert på to klassifiseringskriterier. Klassifiseringskriteriene er forutsigbarhet og påvirkbarhet, og kriser plasseres etter i hvilken grad de oppfyller nevnte. Gundels (2005) fire krisetyper er; *konvensjonelle kriser* som er forutsigbare og lett å påvirke. *Uventede kriser* som er vanskelige å forutsi og utfordrende å påvirke. *Uløselige kriser* som er lett å forutsi og utfordrende å håndtere. *Fundamentale kriser* som både er vanskelige å forutsi og å håndtere. Et eksempel på en fundamental krise er klimaendringene og konsekvensene av terrorisme (Engen et al., 2021, s. 316). Slike type kriser er utfordrende for samfunnet, og det er stor grad av usikkerhet tilknyttet krisen.

Gundel (2005) påpekte også viktigheten av at ekspertgrupper må benytte krisetypene for å forutse og planlegge for effektiv kriseshåndtering. Dette gjenspeiler seg i førkrisefasens fokus på planlegging og forberedelse før en akutfase inntreffer, som presentert i oppgaven over.

En annen klassifisering av kriser er t'Hart og Boin (2001) sin inndeling i utviklingshastighet og avslutningshastighet (siteret i Engen et al., 2021, s. 317). Med utgangspunkt i de to karakteristikkene, så ble det utformet fire type kriser; *raskt brennende kriser* som utvikles og avsluttes raskt, og et eksempel er flykapring. *Rensende kriser* som utvikles langsomt og avsluttes raskt, og det kan være et terrornettverk. *Lange skyggers kriser* som utvikles raskt og avsluttes langsomt, og et eksempel er et jordskjelv. *Sent brennende kriser* som utvikles langsomt og har en langsom avslutning, og det kan både komplekse humanitære kriser og klimakrisen klassifiseres som.

Typologiene til Gundel, og t'Hart og Boin kan bidra til å forstå kriser bedre, og klassifisere ulike typer kriser. Det er sentralt å nevne i den forbindelse at kriser kan klassifiseres innenfor flere kategorier, og det basert på hvilke "briller" krisen ses igjennom.

### **c. Drøft følgende påstand: «Klimakrisen er en samfunnsskapt krypende krise.»**

Klimaendringer er et av de største truslene mot verden vi lever i (Engen et al., 2021). Det er verdt å nevne at det er noe sprikende meninger om klimaendringer bør ses på som en klimakrise, eller ikke. Dette vil ikke være en diskusjon i denne oppgaven, så det blir tatt utgangspunkt i at klimaendringer er en krise.

For å drøfte påstanden, er det sentralt å gjøre rede for hva en krypende krise er. Boin, Ekengren og Rhinard (2020, s. 7) bruker denne definisjonen: "A creeping crisis is a threat to widely shared societal values or life - sustaining systems that evolves over time and space, is foreshadowed by precursor events, subject to varying degrees of political and/or societal attention, and impartially or insufficiently addressed by authorities". Dette er en definisjon som blant annet vektlegger at det er en trussel mot samfunnsverdier, behovet for politisk og/eller samfunnsmessig oppmerksomhet, og utilstrekkelig behandlet av myndigheter (Boin et al., 2020). Boin et al. (2020) nevner i tillegg eksplisitt at klimakrisen som en krypende krise. Klimakrisen kan i tillegg plasseres i t'Hart og Boin sin krisetypologi, under sent brennende kriser som utvikles langsomt og har en langsom avslutning. Det står i likhet med definisjonen av krypende kriser. Noen vil også kanskje argumentere for at det er en lange skyggers kriser som kjennetegnes ved rask utvikling og langsom avslutning. Klimakrisen har utviklet seg relativt raskt de siste tiårene, så det blir et spørsmål om hvordan rask og langsom utvikling skal karakteriseres.

Klimakrisen er en krise som rammer hele verden, og det kan argumenteres for at krisen er samfunnsskapt med bakgrunn i sosiale, økonomiske og politiske årsakssammenhenger. Det er ikke slik at rike land kan bygge murer for klimakrisen, og dermed stiller hele verdens befolkning på lik linje (Kruke, 2021). Klimakrisen er sammensatt. Ved å ta utgangspunkt i et rammeverket som forklarer noen av klimaendringene, så ser vi at mennesker blant annet har innvirkninger på temperaturøkninger, tørke og flommer, og havnivåendringer. Mennesker har innvirkningen på disse klimaendringene på bakgrunn av blant annet bosetting, befolkningsøkning, den teknologiske utviklingen, den økonomiske veksten osv. (IPCC, 2001, i Engen et al., 2021, s. 276). Disse punktene i tillegg til globalisering, mediaisering og økt sårbarhet, underbygger hvordan klimakrisen som samfunnsskapt krise henger sammen med krisetrendene vi ser i dag (Kruke, 2021). Media skriver mye som kan påvirke ulike mennesker sine holdninger til klimakrisen, for eksempel til å argumentere for at den ikke er samfunnsskapt. Dette har store ringvirkninger på blant annet styringen av krisen, som blir utdypet i avsnittet under. Forurensing på et globalt nivå har også en sammensatt påvirkning på klimaendringer. Ved at mennesker slipper ut CO<sub>2</sub> ved å kjøre bensindrevne biler eller hugger med regnskogen, bidrar det til økt konsentrasjon av klimagasser. Dette er små handlinger i menneskers hverdagslige liv, og konsekvensene av våre handlinger ses dermed ikke umiddelbart, men manifesterer seg over tid. Dette kjennetegner en krypende krise.

Ved at klimakrisen sakte, men sikkert, blir mer fremtredende i samfunnet, så bidrar det til utfordringer rundt å definere krisen og å håndtere den. Det er som nevnt tidligere et gjensidig avhengighetsforhold mellom en krise og krisehåndtering. De sentrale myndighetene rundt omkring i verden sliter med å styre klimakrisen, og det kan ha direkte sammenheng med at det er en krypende krise. De katastrofale konsekvensene av krisen ser vi langt frem i tid, selv om klimaendringer skjer fra år til år. Dermed er det utfordrende for de sentraliserte styringsaktørene å finne løsninger på krisen. Sentralisering innebærer en byråkratisk tilnærming til styring hvor makten er sentrert hos et begrenset antall ledere (Engen et al., 2021). Klimakrisen må løses ved sentralisert styring fordi det er en såpass omfattende og verdensomspennende krise. Hvis det er et gap mellom byråkratiske normer og situasjonsbaserte normer, så utfordrer det styringsmaktene. Det finnes mange i befolkningen som er klimaskeptikere og klimafornektere, og de stiller blant annet spørsmålsteget ved om klimakrisen er samfunnsskapt. Et stort gap mellom normsettene underbygger behovet for en sentralisert styring (Schneider, 1995).

Det politiske aspektet ved klimakrisen er svært viktig for å ha mulighet til å løse den krypende krisen. Olson (2000) vektlegger politisk handling i forbindelse med kriser. Det er et ambivalent forhold i politikken til klimakrisen. For eksempel mener Norge som nasjon at klimakrisen må gjøres noe med og vil gjerne bidra, men samtidig driver Norge med en omfattende olje- og gassproduksjon. Det er ikke aktuelt for norske myndigheter å stanse produksjonen umiddelbart, selv om det ville vært et steg i retning av å løse krisen. Det er utfordrende for politiske sentraliserte makter å gjøre noe umiddelbart med krisen, og det gjør at klima fortsetter å være en krypende krise som utvikler seg over tid. Som nevnt finnes det klimaskeptikere og klimafornektere som mener klima ikke er samfunnsskapt, men det er mange faktorer som taler for at klimakrisen er en samfunnsskapt krypende krise.

### Referanse

Kruke, B.I. (2021) Klimaendringer - hovedresultater IPCC AR6. [Lysarkpresentasjon]

## 2 Krise - klimakrise - File upload


Dersom du ønsker å supplere besvarelsen din på spørsmålet Krise - klimakrise, kan du laste opp en pdf her.

Merk at du kan kun laste opp én fil. Du kan erstatte filen du har lastet opp så mange ganger du ønsker innenfor eksamenens varighet. Kun den siste filen du laster opp vil bli levert.



**Last opp filen her. Maks én PDF fil.**

Følgende filtyper er tillatt: **.pdf**    Maksimal filstørrelse er **1 GB**.

 Velg fil for opplasting

### 3 Preparedness

**Oppgave A og B er vektet 25 % hver, og oppgave C er vektet 50 %.**

- a. Diskuter hvorvidt en rammet befolkning kan føle seg hjelpeløs eller få panikk i kriser, og beskriv hva som menes med befolkningen som «first responder» i akutte kriser.
- b. Hva er beredskap og hva er de sentrale karakteristikker av beredskap?
- c. Drøft følgende påstand: «Befolkningen har ressurser og kapasiteter som det er nødvendig å planlegge med for en effektiv håndtering av en raskt utviklende krise!»

Dersom du ønsker å supplere besvarelsen din med tegninger/bilder, kan disse lastes opp på neste side.



**Skriv ditt svar her****a. Diskuter hvorvidt en rammet befolkning kan føle seg hjelpeløs eller få panikk i kriser, og beskriv hva som menes med befolkningen som «first responder» i akutte kriser.**

Hvorvidt en befolkning kan føle seg hjelpeløs eller få panikk i kriser, er koblet til en del mynter om befolkningens respons i krisesituasjoner. Hvis disse mytene stemmer, så kan befolkningen ses på som en belastning i kriser. Samtidig, hvis det viser seg at myntene ikke stemmer, så kan befolkningen anses som en viktig ressurs i uventede hendelser.

Befolkningen er vanligvis "first responder" i akutte kriser. Det betyr at mennesker befinner seg i umiddelbar nærhet til der den akutte krisen har funnet sted, og vil derfor være de først på stedet. Dette kan kobles til forståelse av nærhetsprinsippet. I en akutt krise vil blålysetatene sjeldent være tilstede som første personer (Engen et al., 2021). For eksempel må befolkningen foreta livreddende hjerte- og lungeredning til ambulanspersonell har ankommet. Det har blitt utviklet en tabell som viser aktører, faser og ansvar i en akutt krisesituasjon. Tabellen inkluderer *de rammede*, *de tilfeldig tilstedeværende*, *de profesjonelle*, og *de organiserte frivillige*. Befolkningen tilsvarende de rammede og de tilfeldig tilstedeværende. Det snakkes om "den gyldne timen" hvor befolkningen må utføre "ad-hoc-innsats for å hjelpe folk i nød" (Engen et al., 2021, s. 350). Befolkningen blir dermed "first responder" til å begynne krisehåndtering (Kruke, 2015).

Helsloot og Ruitenbergh (2004) argumenterer for at det er særlig tre myter om befolkningen i en krisesituasjon. Den første myten er at mennesker får panikk i en slik situasjon. Panikk kan karakteriseres som "overdreven alarmfølelse eller frykt som fører til en uklok handling for å oppnå sikkerhet, en sterk og ukontrollert frykt forbundet med tap av dømmekraft" (Engen et al., 2021, s. 337). Det vil alltid være tilfeller av mennesker som får panikk, men det såpass sjeldent. Myten om panikk omhandler at mennesker vil handle irrasjonelt i situasjonen, og situasjonen vil dermed bli forverret (militærmodellen og problemløsningsmodellen utdypet i oppgave c.)

Den andre myten er at mennesker blir hjelpeløse i situasjonen. Faktorer som kan føre til at mennesker blir hjelpeløse er hovedsakelig passivitet, sjokk og lammelse (Engen et al., 2021, s. 338). Det vil alltid være noen i befolkningen som blir hjelpeløse i en situasjon, får «disaster syndrome» (en forstumlet tilstand), eller blir passiv i form av tilskuereffekten. Likevel viser funn at dette ikke er normalen (Helsloot og Ruitenbergh, 2004; Kruke, 2015), og at mennesker raskt danner seg en mening om hva som skjer i krisesituasjonen (Schneider, 1995). Ifølge Schneider (1995), så utvikler befolkningen situasjonsbaserte normer basert på deres kollektive forståelse av situasjonen de står overfor. Mennesker blir dermed ikke helt passive og hjelpeløse, men stiller spørsmål ved situasjonen og forsøket å danne seg et situasjonsbilde.

Den tredje myten er at kort tid etter krisen eller katastrofen så vil plyndring skje, men det vil ikke bli utdypet i denne oppgaven.

Et godt eksempel som avkrefter mytene om befolkningens reaksjoner når de utsettes for krisesituasjoner, og hvordan befolkningen kan være first responder, er under terrorangrepene i Norge 22. juli 2011 (Kruke, 2015). Underveis i terrorangrepet på Utøya, så hjalp den lokale befolkningen til ved å kjøre ut sine egne båter og hente opp ungdommer som hadde lagt på svøm fra øya. Det var befolkningen som bodde eller oppholdt seg i nærheten av Utøya som var først på stedet og som ble en viktig ressurs i «den gyldne timen». De hjalp mange i nød, og berget trolig en del liv. Lokalbefolkningen ble dermed en enorm ressurs som en del av krisehåndteringen.

I tillegg til at befolkningen kan være en ressurs i krisesituasjoner, så er det også lovpålagt hjelpeplikt til befolkningen. Spesielt i straffeloven, veitrafikkloven og helsepersonelloven står

det nedskrevet diverse plikter den norske befolkningen har under en krisesituasjon. Disse lovpålagte pliktene stiller krav til befolkningen som first responder, og mytene som er nevnt over vil være til hinder for pliktene vi har i gitte krisesituasjoner (Engen et al., 2021, s. 336).

### **b. Hva er beredskap og hva er de sentrale karakteristikker av beredskap?**

En viktig oppgave i samfunnet er å forhindre at uønskede hendelser skjer, og her står beredskap helt sentralt. Grovt sett handler beredskap om «å være beredt», som vil si at vi er forberedt på en potensiell situasjon. Beredskap blir definert som «tiltak for å forebygge, begrense eller håndtere uønskede ekstraordinære hendelser» (Engen et al., 2021, s. 321). Det finnes ulike definisjoner av beredskap, og Kruke og Staupe-Delgado (2017) mener det er tre punkter som er essensielle for å definere begrepet. Det første punktet handler om at beredskap er en aktiv prosess som krever trening og øvelse. Det andre punktet er ser beredskap som en kontinuerlig prosess hvor ny kunnskap og evalueringer må tas i betraktning. Det siste punktet handler om å være forberedt på håndtering av uforutsette hendelser. Disse karakteristikene finner vi igjen i Engen et al. (2021) sin oversikt i neste avsnitt.

Det er fire sentrale karakteristikker av beredskap, og det er beredskap som prosess, produkt, aktivitet og tilstand. Beredskap er for det første en prosess som foregår kontinuerlig. Det gjelder både fasene i beredskapsarbeidet, men også i krisefasene som nevnt i en tidligere oppgave (førkrisefasen, akuttkrisefasen og etterkrisefasen). Videre forbindes beredskapsarbeid med en nedskrevet plan. Beredskap er også en aktivitet som uttrykkes gjennom øvelser og trening på ulike scenarier. For det fjerde er beredskap en tilstand om å være på vakt (Engen et al., 2021, s. 321).

Fasene i beredskapsarbeidet må ses i sammenheng med beskrivelsen over, fordi det er en sirkulær prosess som aldri slutter. Beredskapsarbeidet inkluderer fasene risikoanalyse, beredskapsanalyse, beredskapsplan, etablere beredskapsstrukturer og ressurser, respons (mobilisering av beredskap) og evaluering. Risikoanalysen legger kunnskapsgrunnlaget og beskriver risikoen som de står overfor. Med utgangspunkt i risikoanalysen skal beredskapsanalysen ramme inn hendelsen det skal iverksettes beredskap for. Beredskapsplanen skal gi en overordnet oversikt over hva, hvor, når og hvordan, for håndtering av farene definert i risikoanalysen og beredskapsanalysen. Den fjerde fasen er å etablere beredskapsstrukturer og ressurser, og både interne og eksterne må ta i betraktning. Responsfasen i beredskapsarbeidet er selve mobiliseringen av beredskapen, og siste fasen er en evaluering. Læring av den foregående prosessen er essensielt, og det må tas med videre i beredskapsarbeidet (Engen et al., 2021, s. 325).

Flere forskere har utarbeidet retningslinjer for beredskapsplanlegging (bla. Perry og Lindell, 2003), og det er noe ulik vurdering av hvilke retningslinjer som bør regnes med. Engen et al. har gjort et utvalg av åtte retningslinjer for beredskapsplanlegging: (1) så korrekt kunnskap som mulig, (2) kunnskap om menneskelige reaksjoner og kapasiteter, (3) planlegge for hensiktsmessig respons, (4) sikre samvirke, (5) helhetlig tilnærming og generelle prinsipper, (6) trening og øving, (7) prosess versus produkt, og (8) planlegging og krisehåndtering som to forskjellige aktiviteter (Engen et al., 2021, ss. 328-335).

I Norge er samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeidet tuftet på fire prinsipper (Kruke, 2015). Ingen aktører klarer å håndtere store katastrofer eller ulykker på egenhånd, og det foregår derfor viktige samarbeid både tilknyttet beredskap, men også krisehåndtering. Dermed må prinsippene være gjeldende i hele beredskapsarbeidet - prosess, produkt, aktivitet og tilstand. Det første prinsippet er ansvarsprinsippet, og det daglige ansvaret en aktør har skal også være gjeldende under en krise eller katastrofe. Likhetsprinsippet baserer seg på at den daglige organiseringen skal være mest mulig lik under kriser. Det tredje prinsippet er nærhetsprinsippet at håndteringen av en krise skal organisatorisk foregå på et lavest mulig

nivå. Samvirkeprinsippet handler om samarbeid mellom myndigheter og andre relevante aktører (Engen et al., 2021, s. 324). Prinsippene overlapper og utfyller hverandre, men det kan også stilles spørsmålstegn ved om de kommer i konflikt med hverandre. Den diskusjonen tilhører en annen oppgave.

**c. Drøft følgende påstand: «Befolkningen har ressurser og kapasiteter som det er nødvendig å planlegge med for en effektiv håndtering av en raskt utviklende krise!»**

Det er flere poeng i oppgave a. som gjør seg gjeldende i denne oppgaven. Befolkningen er, som nevnt, en viktig ressurs og har store kapasiteter å stille med når en raskt utviklende krise foregår. Problemløsningsmodellen anser mennesket som en viktig ressurs i en krisesituasjon. Frykten og usikkerheten som ofte er en del av de første reaksjonene på en krise, vil vanligvis overskygges av ønsket om å hjelpe andre mennesker (Engen et al., 2021, s. 349).

Militærmodellen tar, i motsetning til problemløsningsmodellen, utgangspunkt i at mennesker i krisesituasjoner vil få panikk. Mennesker vil ikke være i stand til å hjelpe andre mennesker, og de vil trenge hjelp selv. Dette medfører at responsaktører også må bruke ressurser på menneskene som har fått panikk. Det gjør mennesket, som ikke er direkte involvert i krisesituasjonen, til en belastning (Engen et al., 2021, s. 348). Myntene om at befolkningen får panikk og er hjelpeløse i situasjoner har gjentatte ganger blitt motbevist, selv om det skjer unntak (Kruke, 2015). Befolkningen blir dermed hovedsakelig sett på som en rasjonell aktør som ønsker å hjelpe andre i krisesituasjoner.

Selv om befolkningen vanligvis er first responder, har ressurser og kapasiteter, så kan det være utfordrende å planlegge med for en effektiv håndtering av en raskt utviklende krise. En retningslinje for beredskapsplanlegging er trening og øving. Engen et al. (2021, s. 332) skriver at «effektiv planlegging bør inneholde testing av planen og de forutsetningene som er lagt til grunn, for eksempel gjennom ulike typer øvelser». En plan innebærer mange aktører, og ved å trene på krisescenarioer så kan det bidra til bedre situasjonsforståelse og informasjonsflyt under en faktisk krisesituasjon. De relevante aktørene bør ha praktisk kjennskap til innholdet og deres arbeidsoppgaver under gitte situasjoner. Det har vi flere studier blitt vist at trening og øvelser på kriser har positiv innvirkning på situasjonsforståelsen i faktiske hendelser (Henriksen og Kruke, 2020). Gjenkjenningbasert beslutningstaking i form av for eksempel déjà vu (Weick, 1993) og recognition-primed decision making (Lipshitz et al., 2001), kan være med på å sikre en robust og effektiv håndtering av krisen (Engen et al., 2021, s. 357). Befolkningen kan naturligvis ikke delta på trening og øvelser med andre aktører på ulike krisescenarioer, og kan dermed ikke inkluderes i stor grad i planleggingen. Dette setter noe begrensninger på hvilke ressurser og kapasiteter som kan regnes med fra den tilfeldige befolkningen som er tilstede under en raskt utviklende krise. Det kan være en faktor som også bidrar til at innledende krisehåndteringen i regi av befolkningen ikke er så effektiv i alle situasjoner.

Det er videre sentralt å påpeke forholdet mellom planlegging av en krise og selve kriseresponsen. Det er også en retningslinje i beredskapsarbeidet (Engen et al., 2021, s. 333). Planlegging og kriserespons er to forskjellige aktiviteter, men de er gjensidig avhengig av hverandre. Selv om befolkningen hadde vært en stor del av planleggingen, så er det ikke nødvendigvis slik at det hadde hatt innvirkning på håndteringen av en rask utviklende krise. Dette punktet hører nøye sammen med avsnittet over.

Likevel er det særlig ett tiltak som er nokså utbredt i Norge når det gjelder forberedelse på en eventuelt raskt utviklende krise. Det er befolkningens trening på akutt førstehjelp (Engen et al., 2021). Ved å ha førstehjelp som en del av planleggingen og beredskapen til den norske befolkningen, så kan det være viktig for "den gyldne timen" og en effektiv håndtering av for eksempel situasjoner hvor liv og død er scenarior. Førstehjelpskurs er svært utbredt både på skolene, i jobbsammenheng, og andre arenaer. Ved at befolkningen øver på førstehjelp, er det et viktig tiltak for å gjenkjenne en eventuell akutt krisesituasjon som en tilfeldig person kan

møte på (Engen et al., 2021). Deja vu (Weick, 1993) og recognition-primed decision making (Lipshitz et al., 2001) kan dermed være avgjørende for at befolkningen håndterer en akutt situasjon noe effektivt og utfører øyeblikkelig livreddende helsehjelp til rammede personer.

Befolkningen må også være kjent med hva som forventes av de i ulike situasjoner (Engen et al., 2021). Som tidligere nevnt, har befolkningen lovpålagte hjelpeplikter i krisesituasjoner. Spesielt i straffeloven, veitrafikkloven og helsepersonelloven står det nedskrevet diverse plikter den norske befolkningen har under en krisesituasjon. Overordnet står det i straffeloven at befolkningen skal hjelpe til der de kan, i veitrafikkloven har vi plikter ved trafikkuhell, og ifølge helsepersonelloven så er vi pliktig til å gi øyeblikkelig helsehjelp. Disse lovpålagte pliktene stiller krav til befolkningen, og da har befolkningens ressurser og kapasiteter vært en del av planleggingen (Engen et al., 2021, s. 336).

Det er viktig å ta høyde for at befolkningen reagerer ulikt i ulike situasjoner, som er en retningslinje i beredskapsarbeidet. Engen et al. (2021, s. 330) skriver at "myter kan føre til feil ressursbruk og gale beslutninger". Nå er det vist gjentatte ganger at myntene ikke stemmer (Kruke, 2015), så det er sentralt å ta høyde for at befolkningen kan stille med ressurser og kapasiteter i en raskt utviklende krise. Samvirkeprinsippet omhandler også befolkningen. Likevel er det nødvendigvis ikke sikkert at planlegging med befolkningens ressurser og kapasiteter vil ha innvirkning på en effektiv håndtering av en raskt utviklende krise. Det er på bakgrunn av gjennomgående poeng i oppgaven.

## 4 Preparedness - file upload


Dersom du ønsker å supplere besvarelsen din på spørsmålet preparedness, kan du laste opp en pdf her.

Merk at du kan kun laste opp én fil. Du kan erstatte filen du har lastet opp så mange ganger du ønsker innenfor eksamenens varighet. Kun den siste filen du laster opp vil bli levert.



**Last opp filen her. Maks én PDF fil.**

Følgende filtyper er tillatt: **.pdf**    Maksimal filstørrelse er **1 GB**.

 Velg fil for opplasting